

'Hasta dünya'ya Bernhard bakışı'

Esen Tezel'in çevirisiyle okuduğumuz "Sarsıntı", Thomas Bernhard'ın ilk dönem eserlerinden. Yazarın öfkeli sesi, bir nefret objesi hâline getirdiği ülkesi Avusturya'nın kırsalından en keskin hâliyle yükseliyor kitapta.

ERAY AK

erayak@cumhuriyet.com.tr

Çoğu yazar, aslında her kitabıyla bir başka kitabın sayfalarını doldurur. Hayatları boyunca tüm yazdıkları, o kitabın bölümlerini meydana getiriyordur ve sonuçta da ortaya "külliyyat" adını verdiğimiz o "büyük", "biricik" eser çıkar.

Buna örnek olabilecek önemli isimlerden biri de Thomas Bernhard kuşkusuz. Ardında geniş bir külliyyat bıraktı ve o külliyyatın herhangi bir noktasından bu dünyaya daldığımız anda, Bernhard'ın yıllarını vererek ördüğü evrenin hemen bütün yansımalarını görmeye başlarız. Yazarın kaleminden çıkanların tümüne yansımış izlekleri; "taşralılık", "yurt çatışması", "intihar", "tecavüz", "yalnızlık", "delilik" ve "ölüm"... Onun karakteristik temaları. Bu bağlamda başı ya da sonu fark etmez; Bernhard'ın dünyasına adım atıldığı andan itibaren bu izleklerin öncülüğünde yolculuğumuza başlarız.

Bununla birlikte yaşamıyla da yakından ilintilidir Bernhard'ın yazın evreni. "Gayrimeşru" bir çocuk olarak dünyaya gelişi, neredeyse ailesiz geçen yaşamı ve hastalıklarla boğuşarak akıp giden, üstelik İkinci Dünya Savaşı yıllarında geçen bir çocukluk... Tüm bunlar eserlerine yansır. Eserlerindeki izlekleri de bu bağlamda yaşadıklarıyla akrabadır. Yaşadıklarına bakarak "öfkeli" bir ses yükseldiğini söyleyebiliriz Bernhard'dan. Hatta bu öfkeli ses Bernhard'ın üslubunun en ayırt edici yanlarından biridir ve yazı yaşamının başından beri imzası hâline gelmiştir.

"TAŞRALI" SEFALET

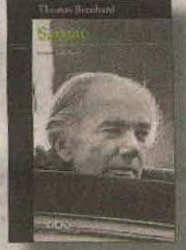
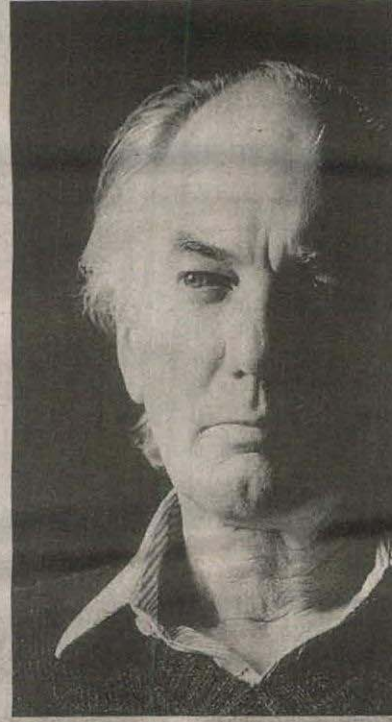
Türkçeye Esen Tezel tarafından çevrilen ve Bernhard'ın erken dönem yapıtları arasında yer alan Sarsıntı'da da bu öfkeli sesi duyuyoruz. Bu öfkeli ses ise yazarın bir

nefret objesi hâline getirdiği ülkesi Avusturya'nın kırsalından yükseliyor. Bernhard taşranın beyin yoran zorlayıcı tutuculuğu, düşünsel gelişimi engellemeye meyilli bencil katılığı ve dışlayıcılığı ile anlatıyor ülkesini. Zaten ülkesi Avusturya da bu öfkeden, dahası nefretten nasibini almıştır çoğu zaman ancak Sarsıntı'da bu nefret fazlasıyla keskin. "... taşara insanları," diyor örnekse Bernhard, "işte bu insanlar, bugün ürkütücü bir şekilde çoğunlukta..." Taşradan çok taşralılık aslında onun öfke sahasına giren, tam da bu nedenle taşradan insan manzaraları eşliğinde taşralılığa gerçek anlamda nefretini kusuyor Sarsıntı'da.

TAŞKIN BİR MONOLOG

İki ayaklı bir yapı kurmuş yazar anlatısında. İlk bölümde Sarsıntı'nın olayları gözünden izlediğimiz ve kendisini "zor bir bölgenin doktoru" olarak niteleyen kişiyle karşı karşıyayız. Klasik bir Bernhard metninde göreceğimiz gibi Sarsıntı da dolaylı anlatımla ilerliyor. Akış, doktorun gözünden fakat burada anlatıcımız onun oğlu. Anlatıcının annesi yaşamını yitireli çok olmamış, kız kardeşiyle beraber babasının yanında yaşıyorlar. Bu ilk bölümde Bernhard, çetin ve bir o kadar asık suratlı Avusturya'nın dağlık kesiminin doğası içinde doktorun rastladığı o "taşralı" sefaleti, kriz anlarını ve yine bu kriz anlarındaki rezaleti; deliliğin, vahşetin ve basitliğin kol gezdiği bir manzara ile resmediyor. Resmediyor diyorum çünkü Bernhard'ın detaycı üslubunda her şey zihinde en ince ayrıntısına kadar canlanıyor. Bunun yanında ise annesi yitirilmiş bir ailenin öncesi ve sonrasının ilişki durumları gözden geçiriliyor. "Kaotik" aile yapısı sorgulanıp insan ilişkilerinde nasıl yakıcı bir rol üstlendiği ise anlatının bu ilk bölümünün art alanında dolaşan mesele olarak dikkat çekiyor.

Okurunu zorlayan bir üslubu vardır Bernhard'ın. Biteviye uzayan cümleler gö-

rürüz onun romanlarının, öykülerinin, anlatılarının sayfalarını araladığımızda genelde. "... o kadar kısa cümleler... acı veren, öldüren bir konuşma şekli," diyor Sarsıntı'nın bir bölümünde âdeta kendine atıf yaparak Bernhard. Sözün özü; boşluksuz, art arda uzanan kelimeler bütünü ile karşı karşıyayızdır söz konusu bir Thomas

Bernhard metni ise. Çoğu romanı tek bir paragraftan oluşmuş gibidir. Cümleleri, sürekli ara cümlelerle uzar. Başlansa içinden çıkılamayacakmış "gibi görünen" kitaplar olarak algılanır genelde yazdıkları ilk bakışta. Fakat Bernhard'ın kelimeleri arasında dolaşmanın hazzı duyulmaya başlandığı andan itibaren metin de kendini teslim etmeye koyulur... İşte o zaman bu bitimsiz cümleler arasında ne arandığının farkına varır okur.

Sarsıntı'nın ikinci bölümü tam da yukarıda anlatıldığı gibi bir dünya. Bu kez anlatıcı doktor. Tıpkı ilk bölümde olduğu gibi dolaylı anlatım yoluyla metnin ikinci kısmına adını da veren Prens'in sesini duyuruyor. Farklı meseleleri kendi dünyasından görüp anlatan Prens'in sayfalarca süren, taşkın bir nehir gibi akan monologundan bahsediyoruz bu ikinci bölüm özelinde.

Delilik ve dâhilik arasında bir savruluş...

Paranoyaya yakın ama sefil gerçekliğin de eksik olmadığı bir dünya...

Ve o hastalıklı dünyaya hastalıklı bir bakış.

Sarsıntı'nın özeti bu.

Aslında Bernhard'ın hemen tüm yazdıklarında peşinde olduğu; bu hastalıklı dünya ve onun içinde yaşayan insanın karanlığı. "... bu dünya sağlıklı olduğuna ileri sürse de, sağlıklıymış gibi yapsa da aslında daima hastaymış ve insanlar, bireyler, sözümona sağlıklı olanlar dâhil, daima hastaymışlar," derken de Bernhard, içinde bulunduğu "şey" in ne olduğunun bilinciyse söylüyor bunu; kendini bu "hasta dünya"nın dışında tutmuyor. ■